

การบริหารจัดการงบประมาณเพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน

School Budget Management 4.0 (SBM 4.0)

วิภารัตน์ ตาตะกรุด¹ และ สารโชน เป่าวงศากุล²

Wiparat Tatakud¹ and Saroch Pauwongsakul²

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Faculty of Education, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand

E-mail: ¹a.dakdee@gmail.com; ²sengcomm@kru.ac.th

Received April 19, 2025; Revised June 26, 2025; Accepted June 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดและแนวทางการบริหารจัดการงบประมาณสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ภายใต้บริบทการกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และการขับเคลื่อนประเทศตามแนวคิด Thailand 4.0 ที่มุ่งเน้นความคล่องตัว ประสิทธิภาพ และความโปร่งใสในการบริหารจัดการภาครัฐ โดยเฉพาะด้านงบประมาณซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน แนวทางดังกล่าวมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ มุ่งบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการวางแผนและติดตามงบประมาณแบบเรียลไทม์ ใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ เชื่อมโยงการจัดสรรทรัพยากรกับผลลัพธ์ของผู้เรียน พร้อมเสริมสร้างความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และยึดคุณภาพผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง บทความนี้ยังเสนอแนวทางการบริหารงบประมาณเพื่อความยั่งยืน โดยเน้นการวางแผนระยะยาวแบบมุ่งผลลัพธ์ การจัดสรรทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเป็นธรรม การสร้างความยืดหยุ่นทางการเงิน และการควบคุมที่โปร่งใสด้วยระบบดิจิทัล ทั้งนี้ School Budget Management 4.0 เป็นการเปลี่ยนจากการบริหารตามระเบียบสู่การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและนวัตกรรม เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: การบริหารจัดการงบประมาณ, การศึกษาที่ยั่งยืน, ยุคดิจิทัล

Abstract

This article aims to analyze the concepts and approaches to school budget management in the digital era within the context of decentralization under the National Education Act B.E. 2542 (1999) and the national development framework of Thailand 4.0, which emphasizes agility, efficiency, and transparency in public administration. School budgeting is recognized as a key mechanism for advancing

sustainable educational quality. The proposed framework integrates digital technologies for real-time budget planning and monitoring, applies data-driven strategic decision-making to align resource allocation with student achievement, enhances transparency and accountability through digital internal control systems, and places student quality at the center of financial management. The article further proposes sustainable budget management strategies, including long-term performance-based planning, efficient and equitable resource allocation, financial flexibility and resource mobilization, and transparent digital control mechanisms. School Budget Management 4.0 represents a shift from rule-based administration to data-driven and innovation-oriented strategic management, aimed at sustainably improving educational quality in the long term.

Keywords: Budget Management, Sustainable Education, Digital Era

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และยกระดับคุณภาพชีวิตของประเทศ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลและแนวคิด Thailand 4.0 การบริหารจัดการภาครัฐ จำเป็นต้องปรับตัวสู่ความคล่องตัว โปร่งใส และขับเคลื่อนด้วยข้อมูล โดยเฉพาะ “การบริหารงบประมาณ” ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนคุณภาพการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดหลักการ “การกระจายอำนาจ” ไปยังสถานศึกษาใน 4 ด้าน ได้แก่ วิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป ส่งผลให้สถานศึกษามีอำนาจและความรับผิดชอบโดยตรงในการบริหารทรัพยากร การบริหารงบประมาณจึงไม่ใช่เพียงงานธุรการทางการเงิน แต่เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่ต้องเชื่อมโยงกับผลลัพธ์ผู้เรียน ขณะเดียวกัน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เน้นการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เท่าเทียม และยั่งยืน จึงทำให้การบริหารงบประมาณต้องมุ่งเน้นประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความคุ้มค่า ตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) และแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ที่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ (Outcome-Based Management)

แม้สถานศึกษาจะได้รับการกระจายอำนาจด้านงบประมาณ แต่ในทางปฏิบัติยังพบว่า การบริหารงบประมาณยังยึดรูปแบบเชิงระเบียบ (Rule-Based) มากกว่าการบริหารเชิงกลยุทธ์ ขาดการใช้ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ในการตัดสินใจ ระบบติดตามและรายงานผลยังไม่เป็นแบบเรียลไทม์ การเชื่อมโยงงบประมาณกับผลลัพธ์ของผู้เรียนยังไม่ชัดเจน ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยังมีข้อจำกัด สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนว่า การบริหารงบประมาณของสถานศึกษายังไม่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของยุคดิจิทัลและความคาดหวังของสังคมได้อย่างเต็มศักยภาพ

จากบริบทเชิงนโยบายและปัญหาเชิงสถานการณ์ดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาแนวทางการบริหารงบประมาณรูปแบบใหม่ที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล ใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์และตัดสินใจ

เชื่อมโยงงบประมาณกับคุณภาพผู้เรียน สร้างความโปร่งใส ตรวจสอบได้ วางแผนเชิงกลยุทธ์ระยะยาว แนวคิด School Budget Management 4.0 จึงเป็นกรอบแนวคิดที่ตอบโจทย์การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวโดยเปลี่ยนบทบาทงบประมาณจาก “เครื่องมือทางการเงิน” เป็น “กลไกเชิงยุทธศาสตร์เพื่อความยั่งยืนทางการศึกษา” บทความนี้จะนำเสนอในประเด็นดังต่อไปนี้ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) แนวคิดและบริบทการบริหารงบประมาณสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ภายใต้กรอบการกระจายอำนาจและ Thailand 4.0 2) องค์ประกอบของ School Budget Management 4.0 ได้แก่ การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ด้วยข้อมูล ความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ และการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน 3) ผลกระทบและการเปลี่ยนผ่านจากการบริหารเชิงระเบียบสู่การบริหารเชิงกลยุทธ์ และ 4) แนวทางการบริหารงบประมาณเพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน ได้แก่ การวางแผนระยะยาว การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การระดมทรัพยากร และระบบควบคุมดิจิทัลที่โปร่งใส

แนวคิดการบริหารจัดการงบประมาณสถานศึกษาของรัฐในปัจจุบัน

การศึกษาในยุคปัจจุบันถูกยกระดับให้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน การจะขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและยั่งยืนได้นั้น จึงต้องอาศัยการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านงบประมาณซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการสนับสนุนการดำเนินงานทุกมิติ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างคล่องตัว โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจ การบริหาร และการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษาโดยตรง ครอบคลุมภารกิจหลัก 4 ด้าน ได้แก่ วิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2542) การกระจายอำนาจนี้เป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้สถานศึกษาสามารถบริหารทรัพยากรได้อย่างรวดเร็วและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและชุมชน ในฐานะที่งบประมาณเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางการศึกษา แนวคิดการบริหารจัดการจึงต้องมีการพัฒนาให้ทันต่อยุคสมัย เนื่องจากงานบริหารงบประมาณและการเงินของแต่ละสถานศึกษามีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของสถานศึกษาและความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ถ้าสถานศึกษาขนาดเล็กงานบริหารงบประมาณย่อมมีน้อยกว่าสถานศึกษาขนาดใหญ่หรือสถานศึกษาที่มีบุคลากรจำนวนมาก ทั้งทรัพยากรสิ้นงบประมาณ และองค์ประกอบอื่น ๆ ก็มีมากขึ้น ซ้ำยังมีวิธีการที่เป็นระบบและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น แต่ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ก็ตาม ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบต่องานงบประมาณและการเงินของสถานศึกษาด้วยกันทั้งนั้น ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะดำเนินการต่าง ๆ ได้ต้องอยู่ในกรอบของอำนาจ และหน้าที่ตามกฎหมายและวัตถุประสงค์การจัดตั้งสถานศึกษาเท่านั้น ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการนั้น ๆ โดยได้กำหนดให้มี ผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาของข้าราชการ และมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารกิจการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาดังปรากฏในบทบัญญัติมาตรา 39 ที่ให้กระทรวง

กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้าน วิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษาโดยตรง และในการบริหารงบประมาณอีกคนหนึ่งเข้ามามีบทบาทอย่างมากเข้ามาช่วยในการ บริหารงบประมาณของสถานศึกษา คือ หัวหน้างานการเงินของสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นผู้จัดทำบัญชี งบประมาณ ตรวจสอบการใช้จ่ายของสถานศึกษา ความสามารถของหัวหน้างานการเงินก็มีผลอย่างยิ่งต่อ การบริหารงบประมาณของสถานศึกษานั้น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550)

สรุปได้ว่า เนื่องจากงบประมาณเป็นกลไกสำคัญที่สร้างความยั่งยืนทางการศึกษา แนวคิดการบริหาร จัดการจึงต้องพัฒนาให้ทันสมัยอยู่เสมอ แม้ว่างานบริหารงบประมาณของแต่ละสถานศึกษาจะมีความ แตกต่างกันตามขนาดและความสามารถของผู้บริหาร แต่ไม่ว่าสถานศึกษาจะขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ก็ต้องรับผิดชอบต่องานงบประมาณและการเงินทั้งหมด โดยมีอำนาจหน้าที่ใน การบริหารกิจการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา นอกจากนี้ ยังมีหัวหน้างานการเงินเข้ามามีบทบาทช่วยในการจัดทำบัญชี งบประมาณ และตรวจสอบ การใช้จ่าย ซึ่งความสามารถของบุคลากรผู้นี้ก็จะมีผลอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา นั้น ๆ

School Budget Management 4.0 (SBM 4.0) คืออะไร

School Budget Management 4.0 หรือการบริหารจัดการงบประมาณสถานศึกษายุค 4.0 คือ แนวทางการบริหารงบประมาณที่นำเทคโนโลยีดิจิทัล ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ และความโปร่งใส มาใช้ใ นการวางแผน จัดสรร ควบคุม และติดตามการใช้จ่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความคล่องตัว และความยั่งยืน ทางการศึกษา สอดคล้องกับยุค Thailand 4.0 และระบบราชการ 4.0 ตามที่ กนกอร สมปราชญ์ (2556) กล่าวว่า ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เป็นกระแสแห่งไทยแลนด์ 4.0 เป็นสังคมที่ต้องอาศัยองค์ ความรู้ และเศรษฐกิจฐานความรู้จึงส่งผลให้การบริหารจัดการศึกษาต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขการแข่งขัน และความมุ่งมั่นตามความคาดหวังของสังคม ดังนั้นในกระบวนการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันและ อนาคตจึงเป็นการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ต้องปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ ซึ่งมีความจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องสนใจใฝ่รู้ และพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาเพื่อที่จะทำให้การบริหาร จัดการของสถานศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์และความจริงที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ยอมทำให้เกิดความจำเป็นต้อง มีความสามารถในการจัดการสถานศึกษาและการบริหารจัดการสถานศึกษาแบบสมัยใหม่ และ เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2559) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยสำคัญอย่างยิ่ง ต่อ การบริหารงานของสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงบประมาณ การบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียน การสอน การบริหารทรัพยากรบุคคล การบริหารอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การ บริหารกิจการนักเรียนและการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งงานของสถานศึกษาในทุกด้านจะต้องมี ระบบจัดการฐานข้อมูลของสถานศึกษาเพื่อการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จึงมี

ความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ICT (Information and Communication Technology) มาใช้การเพื่อสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารและการจัดการความรู้ในงานด้านต่างๆ โดยการบริหารจัดการงบประมาณสถานศึกษายุค 4.0 มีองค์ประกอบและลักษณะสำคัญของการบริหารจัดการ ดังนี้

1. การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Integration)

1.1 การใช้ระบบสารสนเทศ นำระบบบัญชีออนไลน์ (เช่น Acc Online), ระบบวางแผนและติดตามงบประมาณ (เช่น e-Budget), และระบบจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ (e-GP) มาใช้ในการดำเนินงาน ทำให้การทำงานรวดเร็ว ถูกต้อง และแม่นยำยิ่งขึ้น

1.2 การจัดการข้อมูล ใช้ระบบฐานข้อมูลออนไลน์ (Database Management System) ในการจัดเก็บข้อมูลทางการเงินและพัสดุ ทำให้สามารถเรียกดูข้อมูลและรายงานได้ทันที (Real-time) และจากทุกที่

2. การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ด้วยข้อมูล (Data-Driven Strategic Decision)

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูล: ผู้บริหารใช้ ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ (Data Analytics) ในการประเมินผลการดำเนินงาน งบประมาณที่ใช้ไปเทียบกับผลลัพธ์ที่ได้รับ (Budget vs Actuals) และความคุ้มค่า เพื่อวางแผนงบประมาณต่อไปอย่างมีเหตุผลและเป็นกลยุทธ์

2.2 การจำลองสถานการณ์ (What-If Scenarios): ใช้ซอฟต์แวร์ในการจำลองผลกระทบทางการเงินจากการตัดสินใจต่าง ๆ (เช่น การเพิ่มบุคลากร การเปลี่ยนแปลงนโยบาย) เพื่อลดความเสี่ยงและวางแผนระยะยาว 3-5 ปี

3. ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ (Transparency and Accountability)

3.1 การเปิดเผยข้อมูล มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการรายงานผลการใช้จ่ายงบประมาณต่อสาธารณะหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ผู้ปกครอง/ชุมชน) อย่างเปิดเผยและเป็นปัจจุบัน

3.2 การควบคุมภายใน ระบบมีการควบคุมบัญชีและการเงินที่รัดกุมตามกฎหมาย พร้อมทั้งสามารถตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินโครงการตามวัตถุประสงค์ได้ง่ายขึ้น

4. การมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และผู้เรียน (Performance & Learner-Oriented)

4.1 การจัดสรรงบประมาณจะเน้นไปที่โครงการ/กิจกรรมที่ สร้างนวัตกรรม และ ส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน ในทุกมิติ (วิชาการ ทักษะชีวิต) สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

4.2 การบริหารงบประมาณถูกมองว่าเป็น กลไกสำคัญ ในการสร้างความยั่งยืนทางการศึกษา ไม่ใช่เป็นเพียงงานธุรการด้านการเงินเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป การบริหารงบประมาณยุค 4.0 เป็นการเปลี่ยนจากการทำงานแบบเรียบง่าย หนึ่ง ๆ เฉย ๆ (Passive) และยึดตามกฎเกณฑ์อย่างเดียว ไปสู่การทำงานแบบเชิงรุก (Proactive)ชาญฉลาด (Smart) ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Innovation-driven) และ ความโปร่งใส (Transparent) โดยมีเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหลัก ดังนั้นการบริหารงบประมาณสถานศึกษาในยุค 4.0 จึงไม่ได้เป็นเพียงการปฏิบัติตาม

กฎระเบียบ แต่เป็นการใช้เครื่องมือทางการเงินและดิจิทัลในการเป็นกลไกสำคัญที่สร้างความยั่งยืนทางการศึกษา และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างสมดุล

การบริหารจัดการงบประมาณในสถานศึกษายุคดิจิทัล (SBM 4.0)

School Budget Management 4.0 ส่งผลต่อการบริหารจัดการงบประมาณในสถานศึกษายุคดิจิทัล โดยเป็นการยกระดับการบริหารงานจากการเน้นงานเอกสารและกฎเกณฑ์ ไปสู่การเน้นผลลัพธ์ (Outcome) ความโปร่งใส (Transparency) และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ (Strategic Decision-Making) โดยมีผลหลัก ๆ ต่อการบริหารจัดการงบประมาณในสถานศึกษา ดังนี้

1. เพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการดำเนินงาน (Efficiency and Speed)

1.1 การประมวลผลอัตโนมัติ: การใช้ระบบดิจิทัล (เช่น e-Budget, ระบบบัญชีออนไลน์) ช่วยลดงานซ้ำซ้อนด้านเอกสาร การบันทึกข้อมูล การจัดเก็บ และการประมวลผล ทำให้การเบิกจ่าย การจัดซื้อจัดจ้าง (e-GP) และการทำบัญชีรวดเร็วและแม่นยำยิ่งขึ้น

1.2 การเข้าถึงข้อมูลแบบเรียลไทม์: ผู้บริหารและผู้บริหารปฏิบัติงานสามารถเข้าถึงสถานะงบประมาณคงเหลือ รายรับ-รายจ่าย ได้ทันที (Real-time) จากทุกที่ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ทำให้การควบคุมและการตัดสินใจทำได้ทันต่อสถานการณ์

2. ยกระดับความโปร่งใสและตรวจสอบได้ (Transparency and Accountability)

2.1 การป้องกันการทุจริต: การใช้ระบบดิจิทัลที่รวบรวมข้อมูลไว้ในศูนย์กลาง (Centralized Database) ทำให้การตรวจสอบเส้นทางการเงินทำได้ง่ายและรวดเร็วขึ้นมาก ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมภายในและป้องกันการทุจริต

2.2 การรายงานผลสู่สาธารณะ: เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยให้สถานศึกษาสามารถเปิดเผยข้อมูลการใช้จ่ายงบประมาณและผลการดำเนินงานของโครงการต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (คณะกรรมการสถานศึกษา, ผู้ปกครอง, ชุมชน) ได้อย่างโปร่งใสสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล

3. การตัดสินใจที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (Data-Driven and Outcome-Oriented)

3.1 การวางแผนเชิงกลยุทธ์: ผู้บริหารสามารถใช้ ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ (Data Analytics) ที่รวบรวมมา เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ที่แท้จริงของการใช้งบประมาณในปีที่ผ่านมา นำไปสู่การวางแผนงบประมาณสำหรับปีต่อไปที่เน้นการจัดสรรทรัพยากรไปสู่กิจกรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนสูงสุด

3.2 การบริหารความเสี่ยง: สามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลจำลองสถานการณ์ทางการเงิน (What-If Scenarios) เพื่อคาดการณ์และลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เช่น จำนวนบุคลากร หรือการลดลงของเงินอุดหนุน

4. การสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Support Educational Quality)

4.1 งบประมาณถูกบริหารในฐานะเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ การบริหารจัดการงบประมาณยุคดิจิทัลช่วยให้มั่นใจว่าทรัพยากรทางการเงินจะถูกนำไปใช้อย่างเหมาะสมที่สุด เพื่อพัฒนาโครงสร้าง

พื้นฐานด้านดิจิทัล สนับสนุนการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอนที่เป็นนวัตกรรม และพัฒนาทักษะของครูให้พร้อมรับมือกับยุคดิจิทัล

4.2 การเชื่อมโยงกับเป้าหมาย: การบริหารงบประมาณถูกเชื่อมโยงกับนโยบายระดับชาติ (Thailand 4.0) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ทำให้การจัดสรรเน้นไปที่การสร้างความสะดวกและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

กล่าวโดยสรุป School Budget Management 4.0 เปลี่ยนโฉมการบริหารจัดการงบประมาณในสถานศึกษา จากการทำตามหน้าที่ให้ ถูกต้องตามระเบียบ ไปสู่การบริหารแบบ มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสร้างผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ในยุคดิจิทัล

การบริหารจัดการงบประมาณ SBM 4.0 เพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน

การบริหารจัดการงบประมาณเพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน (Sustainable Educational Budget Management) คือการบริหารจัดการทรัพยากรทางการเงินของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยคำนึงถึงผลลัพธ์ในระยะยาว และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายนี้ต้องบูรณาการทั้งหลักการบริหารการเงินที่ดี แนวคิดเชิงกลยุทธ์ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (4.0) ตามที่ ดารานาถ มาตย์เทพ และคณะ (2567) กล่าวว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การกระจายอำนาจ การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมของชุมชน การมุ่งเน้นผลลัพธ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน สถานศึกษาในอนาคตจะต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยการบริหารจัดการงบประมาณเพื่อการศึกษาที่ยั่งยืนมีแนวทางหลัก ดังนี้

1. การวางแผนงบประมาณเชิงกลยุทธ์ระยะยาว (Strategic Long-Term Planning) การเงินที่ยั่งยืนต้องเริ่มต้นด้วยวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน

1.1 จัดทำแผนงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (Performance-Based Budgeting) แทนที่จะจัดสรรตามกิจกรรม (Input) ให้จัดสรรตามเป้าหมายและผลลัพธ์ (Outcome) ที่ต้องการ เช่น งบประมาณสำหรับโครงการ A ต้องระบุชัดเจนว่าจะส่งผลต่อคะแนนเฉลี่ยหรือทักษะผู้เรียนอย่างไร

1.2 การประมาณการงบประมาณระยะ 3-5 ปี ผู้บริหารต้องวางแผนงบประมาณที่ครอบคลุมหลายปี โดยคำนึงถึงแนวโน้มของจำนวนนักเรียน การเปลี่ยนแปลงนโยบายค่าตอบแทนบุคลากร และความต้องการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล เพื่อป้องกันความเสี่ยงทางการเงินในอนาคต

2. การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและเท่าเทียม (Efficient and Equitable Allocation) เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ทรัพยากรต้องถูกใช้ในสิ่งที่สร้างคุณค่าสูงสุด

2.1 การจัดสรรตามความจำเป็นเร่งด่วน จัดลำดับความสำคัญของโครงการ โดยให้งบประมาณสูงสุดแก่โครงการที่ ตอบโจทย์การพัฒนาผู้เรียนโดยตรง (เช่น การพัฒนาทักษะดิจิทัล การจัดซื้อสื่อที่เป็นนวัตกรรม) และโครงการที่สร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษา

2.2 การลดต้นทุนที่ไม่จำเป็น ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการงานธุรการ (เช่น ระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์) เพื่อลดการใช้ทรัพยากร (กระดาษ ค่าเดินทาง) และลดภาระงานของบุคลากร ทำให้สามารถใช้บุคลากรและงบประมาณไปในส่วนการสอนและการพัฒนาคุณภาพได้มากขึ้น

3. การสร้างความยืดหยุ่นและการระดมทรัพยากร (Flexibility and Resource Mobilization) การพึ่งพางบประมาณภาครัฐเพียงอย่างเดียวอาจไม่ยั่งยืน สถานศึกษาจึงต้องสามารถบริหารจัดการและสร้างรายได้เพิ่มเติมได้

3.1 การบริหารจัดการทรัพย์สินของสถานศึกษา จัดหารายได้จากการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินหรือบริการของโรงเรียน (ตามกฎหมายกำหนด) เพื่อนำเงินมาใช้ในการบริหารจัดการและพัฒนาการศึกษา

3.2 การระดมทรัพยากรและการสร้างเครือข่าย สร้างความร่วมมือกับศิษย์เก่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน เพื่อดึงดูดการลงทุนและทรัพยากรในรูปแบบอื่น (เช่น อุปกรณ์ เทคโนโลยี ความเชี่ยวชาญ) มาสนับสนุนการศึกษาอย่างต่อเนื่องและยืดหยุ่น

4. การควบคุมและการตรวจสอบที่โปร่งใสในยุคดิจิทัล (Transparent Digital Control) ความโปร่งใสเป็นรากฐานของความเชื่อมั่นและความยั่งยืน

4.1 การใช้ระบบควบคุมภายในดิจิทัล (Digital Internal Control) ใช้ระบบบัญชีและงบประมาณออนไลน์ที่มีการบันทึกและตรวจสอบธุรกรรมอย่างละเอียด

4.2 การเปิดเผยข้อมูลเพื่อตรวจสอบ รายงานผลการใช้จ่ายงบประมาณและผลสัมฤทธิ์ของโครงการอย่างเปิดเผยต่อสาธารณะเพื่อให้เกิดการตรวจสอบจากทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นการสร้างธรรมาภิบาลและความยั่งยืนของความเชื่อมั่น

การบริหารจัดการงบประมาณเพื่อการศึกษาที่ยั่งยืนจึงเป็นการหลอมรวมวิสัยทัศน์ทางการศึกษา เข้ากับวินัยทางการเงิน และเครื่องมือดิจิทัลเพื่อให้โรงเรียนมีเสถียรภาพทางการเงิน และพร้อมที่จะลงทุนในนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

องค์ความรู้จากการศึกษา

การบริหารงบประมาณสถานศึกษา 4.0 สู่อุณหภูมิยั่งยืน (School Budget Management 4.0) เพื่อสื่อสารแนวทางและองค์ประกอบสำคัญในการปฏิรูปการบริหารจัดการงบประมาณโรงเรียนในยุคดิจิทัล และการกระจายอำนาจมีดังนี้

ภาพที่ 1 การบริหารงบประมาณสถานศึกษา 4.0 สู่วิถีที่ยั่งยืน (School Budget Management 4.0)

1. การวางแผนงบประมาณเชิงกลยุทธ์ระยะยาว ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยกำหนดกรอบแผนงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ในระยะเวลา 3-5 ปี เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

2. การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและเท่าเทียม เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ทรัพยากรต้องถูกใช้ในสิ่งที่สร้างคุณค่าสูงสุด โดยการจัดสรรตามความจำเป็นเร่งด่วน และการลดต้นทุนที่ไม่จำเป็น ทำให้สามารถใช้บุคลากรและงบประมาณไปในส่วนการสอนและการพัฒนาคุณภาพได้มากขึ้น

3. การสร้างความยืดหยุ่นและการระดมทรัพยากร โดยการพึ่งพางบประมาณภาครัฐเพียงอย่างเดียวอาจไม่ยั่งยืน สถานศึกษาจึงต้องสามารถบริหารจัดการและสร้างรายได้เพิ่มเติมได้ มีการบริหารจัดการทรัพย์สินของสถานศึกษา และการระดมทรัพยากรและการสร้างเครือข่าย

4. การควบคุมและการตรวจสอบที่โปร่งใสในยุคดิจิทัล เน้นความโปร่งใสเป็นรากฐานของความเชื่อมั่นและความยั่งยืน มีการใช้ระบบควบคุมภายในดิจิทัล และการเปิดเผยข้อมูลเพื่อตรวจสอบ

สรุป

สรุปในภาพรวมของบทความ การบริหารจัดการงบประมาณเพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน : School Budget Management 4.0 (SBM 4.0) คือแนวทางการบริหารจัดการงบประมาณสถานศึกษาที่ผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลและการบริหารเชิงนวัตกรรม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความโปร่งใส ตรวจสอบได้

และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพื่อการศึกษาที่ยั่งยืน โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้ ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบฐานข้อมูล การวิเคราะห์ Big Data และแพลตฟอร์มออนไลน์ในการวางแผนและติดตามงบประมาณด้านความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เปิดเผยข้อมูลการใช้จ่ายให้ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ด้านการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเน้นการจัดสรรงบประมาณให้ตรงตามความจำเป็นลดความสูญเปล่าและปรับให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษา ด้านการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนงบประมาณถูกใช้เพื่อสร้างโครงการที่เสริมคุณภาพการเรียนรู้ ลดความเหลื่อมล้ำ และต่อยอดการพัฒนาในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. เล่ม 134 ตอน ที่ 10 ก. สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2567, จาก <http://www.ratchakitcha.go.th>
- กนกอร สมปราษฎ์. (2556). *ภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา*. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- ดารานาถ มาตย์เทพ และคณะ. (2567). การบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา. *วารสารมณีเชษฐาราม วิทยาลัยมณี*, 7(2), 484–499.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553*. สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2567, จาก <https://www.ret2.go.th/ict/>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)*. สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2567, จาก <https://www.sdgmove.com/intro-to-sdgs/>
- สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *คู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล*. กรุงเทพฯ: ชุมชมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2559). *การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล (School management in digital era)*. สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2567, จาก <https://www.trueplookpanya.com/dhamma/content/52232>